

լեզուի

limbă

nyelv

γλώσσα

ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ РЕГІОНАЛЬНИХ МОВ АБО МОВ МЕНШИН

ЯЗИК

cànan

ķiõll

språk

**НАДАННЯ СЛОВА
РЕГІОНАЛЬНИМ МОВАМ
ТА МОВАМ МЕНШИН**

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Хартія:
надання слова
регіональним мовам
та мовам меншин

Bine ați venit
la **Medias**

Willkommen
in **Mediasch**

Isten hozott
Medgyesre

I **love** **Medias**
www.ilovemedias.ro

ВИКОРИСТАННЯ МОВИ РОБИТЬ ЇЇ МІЦНІШОЮ. КОРИСТУЙТЕСЯ, НЕ ВТРАЧАЙТЕ!

Б агато європейських країн мають на своїй території автохтонні групи, які розмовляють мовою, відмінною від мови більшості населення. Кількість носіїв таких регіональних мов або мов меншин дуже різняться, як і їхній правовий статус в окремих державах. Проте багатьох об'єднує їхнє хитке становище, хоча й різною мірою.

Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (далі – «хартія») є єдиним у світі договором, спрямованим на захист і сприяння розвитку традиційних регіональних мов і мов меншин.

Занепад мови можна зупинити і навіть повернути назад, як видно з прикладів багатьох країн, де молоді покоління вивчають і використовують мови, якими традиційно розмовляють у їхніх родинах і в їхніх регіонах.

Однак це стосується не всіх європейських мов. Авжеж, для деяких мов кількість носіїв постійно зменшується. Якщо цю тенденцію не змінити, вона неминуче призведе до зникнення мов на територіях, де вони традиційно використовувалися протягом століть і де вони є невід'ємною частиною регіональної ідентичності та ідентичності меншин.

РЕГІОНАЛЬНІ МОВИ АБО МОВИ МЕНШИН

Хартія охоплює мови, відмінні від мов, якими розмовляє більшість населення. Мови мігрантів або діалекти державної мови не вважаються регіональними мовами чи мовами меншин.

РІВНІ ЗАХИСТУ

Хартія містить два рівні захисту: частина II, яка має загальний характер, і частина III, яка пропонує конкретні правила застосування принципів частини II на практиці. Держави повинні вказати, до яких мов вони застосовуватимуть частину III, тоді як частина II автоматично застосовується до всіх регіональних мов або мов меншин, якими розмовляють у країні.

ВИКОРИСТАННЯ МОВИ У ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ

Хартія надає точні рекомендації щодо того, як регіональні мови або мови меншин слід захищати та підтримувати в повсякденному житті. Від держав вимагається забезпечувати освіту, послуги, такі як преса, радіо, телебачення чи цифрові ЗМІ, а також послуги державного управління цими мовами.

ЗОСЕРЕДЖЕНІСТЬ НА ВИКОРИСТАННІ МОВИ

Носії регіональних мов або мов меншин відіграють ключову роль у збереженні своєї мови, ефективно використовуючи її в усіх сферах суспільного та приватного життя. Лише при щоденному й активному використанні мова може жити й розвиватися.

СПРИЯННЯ МИРУ ТА ВЗАЄМОРОЗУМІННЮ

Захист регіональних мов або мов меншин і сприяння їх використанню не суперечить використанню офіційних мов у державах або необхідності їх вивчати. Навпаки, це сприяє порозумінню між різними групами в суспільстві. Визнання цінності мов і споріднених культур є найкращим і часто єдиним способом інтеграції людей з різним мовним і культурним походженням і сприяння міжкультурному взаєморозумінню між групами населення.

СПІЛЬНА РАМКОВА ОСНОВА ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ

Хартія є єдиним міжнародним зобов'язальним договором, спрямованим на захист мов меншин. Вона працює на користь держав-сторін, пропонуючи спільну та міжнародно визнану рамкову основу для їхньої мовної політики.

Хартія, разом із Рамковою конвенцією про захист національних меншин, демонструє давню прихильність Ради Європи до захисту національних меншин.

ПЛАТФОРМА ДЛЯ СПІВПРАЦІ МІЖ ДЕРЖАВАМИ ТА НЕУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Політику, дружню до мов, можна розробити лише у співпраці з носіями відповідних мов. Усі сторони виграють від такої взаємної співпраці. Успішне виконання хартії, а отже, належне сприяння розвитку та захист регіональних мов і мов меншин залежать від тісного діалогу між владою та громадянським суспільством.

МОНІТОРИНГ – ЖИТТЕВО ВАЖЛИВИЙ КРОК

Регулярний моніторинг того, як держави застосовують хартію, гарантує, що цей договір залишається живим інструментом, що розвивається. Навіть на початкових етапах процес моніторингу часто підвищує обізнаність органів влади щодо потенціалу або недоліків їхньої мовної політики. Це також сприяє конструктивним контактам між органами влади та носіями відповідних мов. Також створюються контакти між різними мовними групами.

ВПЛИВ ХАРТІЇ

На ранніх етапах впровадження хартії було здійснено багато покращень. Віттоді були вирішені й інші проблеми, що залишалися. Хартія є опорою, створеною для захисту та сприяння розвитку всіх мов, дозволяючи їм розбудовувати та зміцнювати мовне розмаїття Європи.

Механізм дії хартії

У ньому беруть участь три основні суб'єкти

- ▶ Рада Європи
- ▶ держава
- ▶ НУО/представники носіїв

КОНСТРУКТИВНИЙ ДІАЛОГ

Хартія є договором, започаткованим Радою Європи, і моніторинг її виконання здійснюється за допомогою дворівневого підходу. На першому рівні сама країна звітує про те, як виконується договір. Другий рівень базується на моніторингу, який здійснює незалежний комітет експертів, призначений Комітетом міністрів Ради Європи.

У процесі моніторингу беруть участь усі зацікавлені сторони: Рада Європи, національні органи влади та неурядові організації (НУО)/представники носіїв відповідних мов. Це надає всім сторонам форум для безперервного діалогу та забезпечує центральне місце саме носіїв мов у процесі виконання.

ДЕРЖАВА

Держава підписує та ратифікує хартію, а також визначає низку власних зобов'язань.

Протягом року після ратифікації держава подає свій перший звіт про політику, що проводиться відповідно до частини II хартії, і про заходи, вжиті для застосування тих положень частини III, прийнятих державою. Наступні звіти подаються кожні п'ять років. Кожні 2 з половиною роки також подається проміжний звіт, що містить інформацію про виконання обмеженої кількості рекомендацій щодо негайних дій (РНД), згідно зі змінами, запровадженими у 2018 році. Держава зазвичай готує ці звіти у консультації з представниками носіїв регіональних мов або мов меншин. Така практика наполегливо рекомендована, оскільки вона підвищує взаєморозуміння та, у багатьох випадках, сприяє пошуку рішень щодо актуальних питань.

Державні звіти публікуються на веб-сайті хартії.

Рада Європи може організувати семінари або зустрічі в допомогу державі при підготовці до ратифікації хартії. Сама держава також може організувати зустрічі під час підготовки власних звітів і в процесі їх поширення. Такі семінари або зустрічі також можуть бути організовані в межах обміну інформацією щодо звіту про оцінку Комітету експертів та рекомендацій, прийнятих Комітетом міністрів Ради Європи.

НУО/ПРЕДСТАВНИКИ НОСІЇВ

НУО та іншим представникам носіїв відповідних мов пропонується в будь-який час інформувати державу та Раду Європи (через секретаріат хартії) про питання, пов'язані з виконанням хартії. Їм також пропонується брати активну участь у підготовці звітів, що подає держава.

У процесі моніторингу, який слідує за поданням звіту держави, проводяться консультації з НУО та іншими представниками носіїв. Вони також можуть виявляти ініціативу в цьому процесі, активно інформуючи секретаріат про питання, пов'язані з виконанням хартії.

КОМІТЕТ ЕКСПЕРТІВ

Регулярний моніторинг того, як держави застосовують хартію, здійснюється Комітетом експертів. Він вивчає кожний звіт, поданий державою, і готує власний звіт про оцінку для Комітету міністрів Ради Європи.

Органи чи асоціації, законно створені в державі, можуть привертати увагу Комітету експертів до питань, що стосуються погоджених державою зобов'язань.

Під час підготовки п'ятирічних звітів про оцінку представники комітету зазвичай відвідують державу, щоб зібрати інформацію від відповідального органу влади та від представників носіїв відповідних мов (візити на місцях). Така практика гарантує, що договір залишається живим інструментом, що розвивається.

КОМІТЕТ МІНІСТРІВ

На основі аналізу, проведеного Комітетом експертів, Комітет міністрів надає рекомендації державам у кожному циклі моніторингу. Рекомендації Комітету міністрів є найавторитетнішим інструментом договору. Держави часто уважно реагують на рекомендації, які впливають на їхню політику.

ПРОЗОРИЙ ПРОЦЕС

Механізм дії хартії є прозорим. Державні звіти, звіти про оцінку, проміжні звіти про виконання РНД Комітету експертів і рекомендації Комітету міністрів публікуються на веб-сайті Ради Європи та доступні кожному.

Хартія стисло

СТРУКТУРА ХАРТІЇ

ЧАСТИНА I

Сфера застосування хартії визначена в частині I.

ЧАСТИНА II

«Дух» хартії виражено в частині II. В його основі лежить визнання регіональних мов або мов меншин як виразників культурного багатства. Положення Частини II застосовуються до всіх мов, традиційно присутніх у державі.

ЧАСТИНА III

Держава чітко визначає мови, які мають бути включені до більш детальних положень частини III. Держава зобов'язується застосовувати не менше 35 із 68 положень до кожної мови.

ЧАСТИНА IV

Моніторинг, який є центральним компонентом у механізмі дії хартії, та інші питання застосування визначені в частині IV.

ЧАСТИНА V

Набрання хартією чинності, а також питання щодо підписання та ратифікації визначені в частині V.

ЧАСТИНА II

ПРИНЦИПИ ТА ЦІЛІ, ЗАСТОСОВНІ ДО ВСІХ МОВ

Частина II хартії стосується всіх регіональних мов або мов меншин, які традиційно присутні в державі, незалежно від того, чи надала держава мові охоронний статус відповідно до більш детальної частини III.

Основні принципи частини II

- ▶ В основі хартії лежить визнання регіональних мов або мов меншин як виразників культурного багатства та необхідності рішучих дій для сприяння розвитку цих мов. Багато держав, які підписали хартію, тепер захищають і популяризують мови, які раніше навіть не визнавалися частиною їхньої культурної та мовної спадщини.
- ▶ Хартія також вимагає від держав поважати географічний простір регіональних мов або мов меншин. На практиці цей принцип набуває чинності, наприклад, якщо держави планують змінити адміністративні кордони таким чином, що матиме негативні наслідки для регіональних мов або мов меншин.
- ▶ Основним принципом хартії є те, що мови не повинні обмежуватися лише приватною сферою. Слід також заохочувати використання мов у суспільному житті. На основі цього принципу державні та місцеві

органи влади розвинули нові сфери використання мови в усіх галузях суспільного життя, як-от освіта, управління, судочинство, ЗМІ та економічне життя.

- ▶ Освіта на всіх рівнях має суттєве значення для розвитку будь-якої мови. Хартія вимагає від держав пропонувати відповідні форми та засоби для викладання та вивчення всіх їхніх регіональних мов або мов меншин. Таким чином, у багатьох випадках було досягнуто покращень у забезпеченні освіти певною мовою або викладанні мови як предмета, включно з тими мовами, які не мають охоронного статусу відповідно до більш детальної частини III хартії.
- ▶ Дух хартії спрямований на пошук позитивних і конструктивних рішень для розвитку мов. Це вимагає сприяння взаєморозумінню між усіма мовними групами країни, незалежно від того, чи є вони носіями мов більшості, регіональних мов чи мов меншин. Дотримання поваги, розуміння та терпимості щодо мов лежить в основі хартії. Хартія також чітко вимагає від держав забороняти будь-які форми необгрунтованого розрізнення, виключення, обмеження чи надання переваги у зв'язку з використанням мови.
- ▶ Роль ЗМІ має вирішальне значення для сприяння взаєморозумінню та повазі до інших, їхніх культур і мов. Хартія вимагає від держав заохочувати засоби масової інформації до досягнення цієї цілі.
- ▶ У багатьох випадках носії регіональних мов або мов меншин мають споріднену державу, де на цій мові також розмовляють, часто як на домінуючій. Хартія вимагає від держав активно сприяти обмінам через національні кордони. Це може стосуватися багатьох різних типів обміну, як-от наявність засобів масової інформації, культурні контакти або співпраця для розробки програми навчання для мови.

ЧАСТИНА III

ВИБІР ІЗ 68 ЗАХОДІВ У СЕМИ СФЕРАХ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Частина III хартії містить 68 заходів на підтримку мов, які мають охоронний статус відповідно до цієї частини. Для кожної мови має бути застосовано щонайменше 35 заходів у щонайменше шести сферах суспільного життя. Однак, відображаючи дух хартії, держави обрали більш ніж мінімальний підхід до більшості мов. Нижче наведені практичні результати цього підходу.

Освіта

- ▶ Носії можуть віддати своїх дітей до школи, яка забезпечує навчання виключно їхньою мовою або принаймні викладає їхню мову як предмет на всіх відповідних рівнях: від дошкільного до університетського.
- ▶ Держава зобов'язана забезпечити таку освіту та забезпечити належну підготовку вчителів.

Суди

- ▶ Носії можуть виступати в суді своєю рідною мовою без додаткових витрат на усний або письмовий переклад.
- ▶ Держава має забезпечити дійсність документів, складених мовою, у суді.

Взаємодія з адміністративними органами

- ▶ Носії можуть заповнювати форми та вести листування з органами влади рідною мовою, вони можуть використовувати власне ім'я та назви місцевостей рідною мовою, їхня мова використовується на вивісках.
- ▶ Держава має забезпечити належний рівень адміністративної компетенції для обслуговування громадян їхньою мовою.

ЗМІ

- ▶ Носії мають змогу користуватися радіо- та телевізійними каналами або регулярними програмами, що транслюються їхньою мовою державними або приватними мовниками; вони можуть читати газети та онлайн-новини, а також мають доступ до аудіовізуальних творів мовами меншин.
- ▶ Держава зобов'язана підтримувати мовлення мовами меншин у межах суспільного мовлення, або заохочувати приватні мовники включати такі служби, а також належним чином підтримувати іншу продукцію ЗМІ, наприклад, в інтернеті.

Культурні заходи

- ▶ Носії мають доступ до культурних заходів, бібліотек і книг, виданих їхньою мовою; розроблена термінологія цією мовою
- ▶ Держава зобов'язується заохочувати та фінансово підтримувати різного типу культурні заходи та забезпечувати залучення представників мови до планування культурних заходів.

Економічне і соціальне життя

- ▶ Носії можуть використовувати свою мову у пошуку соціальної підтримки та догляду, використання мови заохочується в усіх сферах економічного життя
- ▶ Держава зобов'язана усунути будь-які обмеження використання мови на робочому місці, які не є чітко обґрунтованими практичними міркуваннями.

Обміни через національні кордони

- ▶ Носії мають доступ до транскордонного телебачення та радіо, спільних культурних заходів або інших покращень завдяки відкритим кордонам із сусідніми країнами, де використовується їхня мова
- ▶ Держава зобов'язується підтримувати транскордонну діяльність, у разі необхідності, шляхом укладання угод із сусідніми країнами.

Хартія може змінювати повсякденне ЖИТТЯ

Багато в чому хартія впливає на становище регіональних мов або мов меншин у повсякденному житті.

НОСІЇ ВІДГРАЮТЬ ВИРІШАЛЬНУ РОЛЬ

Важливо розуміти природу хартії як процесу захисту та сприяння розвитку регіональних мов або мов меншин. Роль щоденного користувача мов, захищених хартією, є найважливішою в цьому процесі. Майбутнє мови залежить від її щоденного використання в приватному та суспільному житті, наприклад, у рішеннях щодо освіти, використання ЗМІ та культурної діяльності. Це залежить від продемонстрованої переваги використання регіональної мови або мови меншини, де це можливо, в адміністративній сфері та у спілкуванні з владою. Без такого щоденного внеску інші зусилля будуть марними.

Ось лише кілька прикладів того, як хартія змінила повсякденне життя людей:

- ▶ вони можуть вивчати їхню мову та розмовляти нею в школі
- ▶ вони можуть заповнювати офіційні форми їхньою мовою
- ▶ вони мають вуличні знаки та назви місць їхньою мовою
- ▶ вони слухають радіо, дивляться телевизор або читають новини їхньою мовою
- ▶ вони насолоджуються багатомовною культурою в усіх її аспектах, включаючи літературу, театри, концерти, фестивалі та відео на їхній мові, з відображенням їхньої культури

НА ВЕБ-САЙТІ ХАРТІЇ МОЖНА ЗНАЙТИ:

- ▶ повний текст Європейської хартії регіональних мов або мов меншин та пояснювальну доповідь до неї
- ▶ перелік держав, які підписали та ратифікували хартію
- ▶ перелік мов, на які поширюється дія хартії
- ▶ усі періодичні звіти держав, звіти про оцінку Комітету експертів та рекомендації державам Комітету міністрів Ради Європи
- ▶ посилання на інші джерела та літературу щодо хартії
- ▶ настанови для органів влади щодо підготовки періодичних звітів
- ▶ новини та інформація про застосування хартії
- ▶ база даних HUDOC-ECRML
- ▶ відео про вплив хартії

www.coe.int/minlang

**Підготовлено Секретаріатом Європейської хартії регіональних мов
або мов меншин у співпраці з Директоратом із комунікацій**

@ Фото: Рада Європи, Саамський парламент, Shutterstock

Європейська хартія регіональних мов або мов меншин є єдиним у світі договором, спрямованим на захист і сприяння розвитку традиційних регіональних мов і мов меншин. Хартія надає точні рекомендації щодо того, як ці мови слід використовувати в повсякденному суспільному житті.

**Секретаріат Європейської хартії
регіональних мов**

або мов меншин

Рада Європи
F-67075 Strasbourg Cedex
minlang.secretariat@coe.int

www.coe.int/minlang

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона нараховує 46 держав-членів, включно з усіма державами-членами Європейського Союзу. Усі держави-члени Ради Європи приєдналися до Європейської конвенції з прав людини – договору, спрямованому на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням Конвенції у державах-членах.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE